

«Хегевальд»: реалії та перспективи

Окупувавши територію України німецька влада розпочала вивезення населення з території. Причиною вивезення населення з регіону було не лише трудова повинність, але й підготовка території для наміченої колонізації. Так, наприклад, з Троянівського району Житомирської області до осені 1942 р. було вивезено на роботи до Німеччини 2594 українців. На їх місце були поселені фольксдойче (етнічні німці), якими опікувалася німецька влада [1. с.142] і для яких за наказом житомирського генерал-комісара Ляйзера від 16 листопада 1942 року за 10 км. від міста Житомир, в північній частині Бердичівського району, в радіусі 45 км [2. с. 297] було утворено самостійний округ – Хегевальд (з нім. Hegewald - Заповідний ліс) який охоплював 60 населених пунктів [3. с. 96]. Троянівський район не був єдиним, з якого виселялося українське населення. За період з осені 1942 року до осені 1943 року з 52 сіл Житомирської області було виселене місцеве населення, яке було вивезене на роботи до Німеччини або переселене на інші, не пристосовані до життя території [2. с. 142].

Ставка Гімлера або Хегевальд – відомий туристичний об'єкт в межах Житомирської області. Місце для ставки було обрано не випадково. У Вінниці (північна частина якої була включена до складу генерального округу «Житомир») знаходилася ставка Гітлера «Вервольф». Також поряд були залізнична колія та військовий аеродром.

Сьогодні, на території села Зарічани (Станишівська ТГ) знаходиться кладовище, яке має назву «Хегевальд». Бути похованим на цвинтарі «Хагевальд» вважалося престижним. Тепер знайдені рештки німецьких солдат перепоховують саме на цьому кладовищі – одному з восьми збірних в Україні, яким опікується Фольксбунд («Німецький союз з догляду за військовими похованнями») [4].

Наразі на території ставки збереглися дві бетонні споруди – на відстані біля кілометра одна від одної. Одна праворуч від траси Житомир–Бердичів (територія с. Гуйва), інша – на території військової частини, тому сьогодні, доступ до неї неможливий.

Доступне – поруч із будинком, де проживав Гімлер. Це бомбосховище наземного типу. Бетонна конструкція квадратної форми має товщину стін до 2 метрів. В середині є кімната для перебування 6-9 людей. При тодішніх засобах ураження укриття могло зберегти життя навіть при прямому влучанні снаряду [5. с. 165].

Засобами популяризації даного місця є:

- проєкт «Точка на карті» пропонує віртуальну екскурсію (проте це лише світлини бетонної споруди з різних ракурсів) [6];
- документальні фільми на платформі Youtube ;
- електронний маршрут на сайті Moovit [7];
- на сайті Discover Ukraine у розділі «Маршрути вихідного дня» є можливість продумати та додати на сайт (за умов авторизації) створений особисто маршрут [8];

<https://discover.ua/trips?location=&city=®ion=5&month=&author=>

Наразі ставку Гімлера включають до туристичних маршрутів. Так, житомирська агенція «Патріот» розробила два маршрути – одноденний (в межах Житомирської області) та триденний (поза межами Житомирської області) до яких включено відвідування ставки Гімлера. Також, в рамках вивчення теми «Друга світова війна», місце відвідують учні закладів загальної середньої освіти та студенти закладів вищої освіти.

Розвиток даної атракції сприятиме популяризації та відвідуванню даного місця. Так, наприклад, інноваційні та традиційні методи розвитку використовуються в схожих за спеціалізацією місцях – у Берліні функціонує бункер Гітлера.Fuhrerbunker – відомий завдяки численним екранізаціям комплекс приміщень, що знаходяться під рейхсканцелярією. Саме в цьому бункері фюрер жив упродовж останніх чотирьох місяців війни і тут він, а також Йозеф Геббельс та інші нацистські керівники наклали на себе руки, коли усвідомили, що Німеччина програє Другу світову війну [5. с. 166].

Враховуючи вищезазначене, пропонуємо для популяризації відвідування місця:

- створити сайт або ж сторінку у соціальних мережах. До їх створення доречним буде залучити здобувачів загальної середньої освіти та здобувачів вищої освіти відповідних спеціальностей;
- розвивати туристичні маршрути, які б включали в себе відвідини даного місця;
- розробити інтерактивні карти.

Список використаних джерел та літератури

1. Лаута С. Колгоспне селянство Радянської України у роки Великої Вітчизняної війни / С. Лаута. – К.: Видавництво київського університету, 1965. – 243 с.
2. Лисенко О., Перехрест О. Українське село в роки Другої світової війни / О. Лисенко, О. Перехрест // Історія українського селянства: нариси в 2-х т. – К. : Наукова думка, 2006. – Т.2. – С.265-350.
3. Гальчак С. «Східні робітники з Поділля у Третьому рейху: депортація, нацистська каторга, опір поневолювачам / Гальчак С. – Вінниця : Книга-Вега ВАТ «Віноблдрукарня», 20023. 344 с.
4. Гуйва. [URL:https://travelua.com.ua/ukraine/zhitomirshhina/gujva.html](https://travelua.com.ua/ukraine/zhitomirshhina/gujva.html) (дата звернення 28.10.2023).
5. «Хегевальд»: стан та пропозиції промоції. Гонтаренко Є., Винниченко І. *Війна та туризм: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 11 листопада 2022р.)* – К.: ТОВ «Геопринт», 2022. С. 164-167 URL: https://drive.google.com/file/d/1ZrsGyuY7U5Mb_22hrYtP5dWpdyYWmza7/view (дата звернення 10.09.2023).
6. «Заповідний ліс» поплічника Гітлера під Житомиром. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/2889688-zapovidnij-lis-poplicnika-gitlera-pid-zitomirom.html> (дата звернення 15.10.2023).
7. Річка Гуйва, Житомирський район URL: https://moovitapp.com/index/uk/Zhytomyr-site_32238933-4463 (дата звернення 29.10.2023).
8. Discover Ukraine Маршрути вихідного дня. URL: <https://discover.ua/trips?location=&city=®ion=5&month=&author=> (дата звернення 29.10.2023)